

TÊN ĐƯỜNG Ở CẦN THƠ

Đôi Dòng Lịch Sử

■ Nhâm Hùng

Tên đường phố, là một phần văn hóa - văn minh đô thị, chỉ dẫn cần thiết giúp mọi người thuận lợi trong các sinh hoạt, giao tiếp, giải trí, học hành. Đặc biệt, là về giao thương, đầu tư và du lịch.

Nghiệm thu lắp đặt trụ biển tên đường theo Nghị quyết số 04/2020/NQ-HĐND ngày 10/7/2020 của Hội đồng nhân dân thành phố. Ảnh: Trần Vũ

Thành phố Cần Thơ - hình thành và phát triển theo hình mẫu kiến trúc đô thị Châu Âu, sớm nhất vùng Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL), vào cuối thế kỷ XIX. Khối lượng đường phố nhiều nhất, quy mô nhất; là một trong các yếu tố, để Cần Thơ khẳng định là trung tâm của vùng.

Ngược dòng lịch sử, sách xưa ghi chép: Khoảng năm 1739 (?), thủ sở - đạo Trấn Giang, đơn vị hành chính đầu tiên ở xứ Cần Thơ thành lập, với “phố chợ đông đúc, khách buôn tụ hội...”. Lúc này, có lẽ chưa có đường, chỉ phố chợ sơ khai, tập trung khu vực bến sông, tức bến Ninh Kiều ngày nay.

Khi người Pháp chiếm Cần Thơ (1867), tiến hành công cuộc khai thác lớn trong vùng, họ lên kế hoạch xây dựng Cần Thơ thành thủ phủ miền Hậu Giang. Từ đó, phát triển đô thị về hướng đất liền, xây thêm nhiều công thự, dinh thự, phố thương mại. Theo đó, mở rộng mạng lưới đường phố. Đường tới đâu thì đặt tên tới đó, như: Route de Quai (tức đường Mé Sông, nay là Hai Bà Trưng), Delanoue (nay là đường Phan Đình Phùng), Saintenoy (nay là Ngô Quyền), Paul Bert (nay là Nguyễn An Ninh), Galliénie (nay là Nguyễn Thái Học)... Khi thành lập Trường Collège de CanTho, người Pháp liền mở ngay con đường kế cạnh là Capitaine d' Hers (nay là Xô Viết Nghệ Tĩnh).

Đến năm 1930, nội ô Cần Thơ có 23 đường phố, hầu hết các tên đường đều chọn từ tên các quan chức đầu tỉnh, có công trạng. Đối với dân gian, họ không ưa, hoặc không quen kêu tên đường bằng tiếng Tây. Do đó, nhiều tên đường tiếng Việt cũng ra đời như: Hàng Sao, Hàng Dừa, Lộ Mới, Lộ Tè, đường Nhà Thương, đường Vườn Bông.v.v.

Từ năm 1954 việc đặt tên đường ở Cần Thơ có những thay đổi đáng chú ý: Toàn bộ tên đường tiếng Pháp bị xóa, thay bằng tên các danh nhân Việt Nam như: Lê Lợi, Phan Đình Phùng, Ngô Quyền, Nguyễn Trãi, Nguyễn An Ninh, Nguyễn Thái Học, Phan Thanh Giản,... Từ năm 1957 - 1959 khi làm cầu bắc mới, con lộ lớn dẫn vào bến xe mới được đặt tên Thủ Khoa Nghĩa (nay là đường Trần Phú), như là niềm tự hào và sự tôn vinh một danh nhân văn hóa đất Cần Thơ, giới thiệu đến khách bộ hành xa, gần.

Ảnh: Thảo Miên

Khi đường Hàng Xoài - xuyên tâm thành phố được mở rộng, nâng cấp thành con đường lớn nhất, đẹp nhất miền Tây (dài 800m, rộng 30m), ngay sau đó, đã được đặt tên “Đại lộ Hòa Bình”. Đồng thời, một tuyến đường lớn - đường tránh đi qua vành đai Cần Thơ mở rộng, được mang tên Quốc Tổ: Hùng Vương, rồi đến tên danh tướng Trần Hưng Đạo, nếu ở nội ô thì vẫn mang tên danh nhân có địa vị lớn, hoặc nhiều công trạng như: Minh Mạng, Hàm Nghi, Nguyễn Tri Phương, Nguyễn Thần Hiến,... Đáng chú ý, thời chính quyền trước 1975, nhiều quận đã có tên đường. Chủ yếu là danh nhân lịch sử chống Trung Hoa xâm lược. Đến trước năm 1975, nội thành Cần Thơ được 49 đường phố, đều có tên, không hơn bao nhiêu, so với thời Pháp thuộc, do chiến tranh, đô thị hóa chậm lại.

Sang thời hòa bình - xây dựng, sau ngày 30/4/1975, việc đặt tên, đổi tên đường có thể chia thành 2 giai đoạn:

- Thời bao cấp, đến lúc thành phố Cần Thơ được công nhận đô thị loại II (1992); việc đặt, đổi tên đường biến động khá lớn: Hầu hết tên đường phố mang tên vua, quan, tướng thuộc các triều đại phong kiến và chính quyền trước 1975 đều bị xóa, hoặc đổi lại, hay đặt thêm mới. Tiêu biểu như: Đường Lý Thái Tổ, đoạn đường từ công viên Lưu Hữu Phước đến chợ Tham

Tướng, đổi lại là đoạn đầu đường 30/4; đường Lê Lợi đổi lại thành Hai Bà Trưng, đường Thủ Khoa Nghĩa, thành đường Trần Phú, đường Tự Đức thành đường Lý Tự Trọng,...

- Từ khi chuẩn bị và được công nhận đô thị loại II, đến thời điểm 2015 - sau khi trở thành thành phố trực thuộc Trung ương, đô thị loại I; với tốc độ đô thị hóa nhanh chóng, việc đặt tên đường phố cũng bước vào thời kỳ tăng tốc với những điểm đáng ghi nhận:

Nhiều tên đường phố bị xóa được đặt lại trên địa bàn, ở vị trí khác điển hình như: Đường Bùi Hữu Nghĩa, thay tên đường Tỉnh 918 (quận Bình Thủy); đường Lê Lợi đặt tại Côn Cái Khế, cạnh sân vận động và Trung tâm Hội Chợ; đường Nguyễn Tri Phương được đặt tại khu dân cư Thới Nhứt (cạnh Đại học Y Dược); đường Nguyễn Thần Hiến tọa lạc tại một nhánh đường Lý Tự Trọng (cạnh trụ sở Thành Đoàn).

Trong quá trình đô thị hóa về hướng các quận Cái Răng, Bình Thủy nhiều tuyến đường lớn mới mở, được đặt tên danh nhân thời kỳ cách mạng như: Các đường Võ Văn Kiệt, Nguyễn Văn Linh, Võ Nguyên Giáp, Nguyễn Chí Thanh, Lê Hồng Phong, Mai Chí Thọ. Bên cạnh đó, khá nhiều tuyến hẻm mở rộng thành đường phố cũng được đặt tên như: Trần Hoàng Na, Nguyễn Việt Hồng, Lê Bình, Quán Trọng Hoàng,...v.v.

Đáng chú ý, việc đặt tên, đổi tên đường được triển khai đến các thị trấn trung tâm quận, huyện với nhiều tên đường mới gắn liền với lịch sử - văn hóa địa phương như các đường: Châu Văn Liêm, Lưu Hữu Phước, Trần Kiệt Tường, Đắc Nhân (Ô Môn), Lê Thị Tạo, Mai Văn Bộ, Nguyễn Trọng Quyền (Thốt Nốt); Bùi Quang Minh, Cao Minh Lộc, Lê Bình, Lê Nhật Tảo, Nguyễn Việt Dũng (Cái Răng). Quận Cái Răng vẫn giữ lại tên các vua anh minh, yêu nước, hay vị quan trung nghĩa như: Trưng Nữ Vương, Lê Thái Tổ, Lý Thường Kiệt, Võ Tánh; cũng như sử dụng các địa danh dân gian, để đặt tên đường như: Hàng Gòn, Hàng Xoài.

Đối với các thị trấn huyện lỵ, tuy đa số đường mới mở, nhưng bước đầu đã được đặt tên như: Lộ Vòng Cung, Chiêm Thành Tấn, Phan Văn Trị (Phong Điền). Huyện Cờ Đỏ có tên đường Hà Huy Giáp, Lê Đức Thọ, Nguyễn Văn Nhung.

Năm 2020, qua tổng kết Đề án về đặt tên, đổi tên đường và công trình công cộng trên địa bàn thành phố Cần Thơ đến năm 2020 (theo Quyết định số 1500/QĐ-UBND ngày 15 tháng 5 năm 2009 của Ủy ban nhân dân thành phố), toàn địa bàn thành phố Cần Thơ đã có gần 650 đường phố, bằng gấp 200 lần so đầu thời kỳ Pháp thuộc; gấp 10 lần so thời chính quyền thời điểm trước 1975. Trong đó, có 292 đường đã đặt tên, còn 358 đường đang tiếp tục; để đáp ứng yêu cầu của cuộc sống.

Bên cạnh đó, Ngân hàng tên đường và công trình công cộng cũng được thực hiện (theo Quyết định số 3605/QĐ-UBND ngày 08 tháng 12 năm 2014 của UBND thành phố) và bổ sung thường xuyên. Tính đến cuối năm 2020, cơ sở dữ liệu Ngân hàng tên đường và CTCC thành phố tổng cộng 691 tên, gồm: 380 danh nhân, 144 danh nhân địa phương, 44 nhân vật lịch sử, 70 địa danh, 15 mỹ từ, 38 sự kiện. Trong đó, đã sử dụng 254 tên, chưa sử dụng 437 tên.

Trong tiến hành, quy trình, thủ tục hành chính khá bài bản, đúng theo các nghị quyết của Đảng, quy định của Nhà nước. Tuy vậy, với tiến trình đô thị hóa nhanh chóng, nhiều đường mới ra đời; đòi hỏi công tác đặt, đổi tên đường phải tăng tốc hơn nữa, để theo kịp bước phát triển thành phố Cần Thơ ■

■ Trần Văn Kiệt

Cần Thơ vào xuân

Sáng nay ta xuống phố

Mùa này hoa đua nở

Giữa trời xuân rạng rỡ

Thoá ước mơ đời ta

Minh cùng nhau xuống phố

Rộn rịp nhịp Tây Đô

Người Cần Thơ rộng mở

Chào đón khách phương xa

Dòng nước trong hiền hoà

Cánh đồng xanh bát ngát

Hoa nhíp tiếng em ca

Hương tình yêu ngào ngọt

Ninh Kiền xanh tươi mát

Phố hoa đang khai hội

Lung linh sắc màu vui

Trời xuân như khúc hát

Ấn tình và lắng sâu

Nắm tay nhau trên phố

Từng nhíp bước bình an

Cần Thơ thêm sắc thắm

Đón chào mùa xuân sang

CÂU ĐỐI

*Nông thắm nghĩa tình, hoa đạo đức nở
bình trong cuộc sống*

*Nghiêm minh pháp chế, quả tài năng
tỏa sáng cả tương lai*

■ Trịnh Minh Thuyết